

Vergaderjaar 2016–2017

34 550 XVII

Vaststelling van de begrotingsstaat van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking (XVII) voor het jaar 2017

A

BRIEF VAN DE MINISTER VOOR BUITENLANDSE HANDEL EN ONTWIKKELINGSSAMENWERKING

Aan de Voorzitter van de Eerste Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 27 september 2016

Conform de toezegging gedaan tijdens het Mondeling Overleg met uw Kamer op 9 februari 2016, wordt u met deze brief geïnformeerd over de meest actuele ontwikkelingen op gendercide en de Nederlandse inzet om gendercide te voorkomen.

In de eerdere brief aan de Tweede Kamer over dit onderwerp van 30 april 2014 (Kamerstuk 32 735, nr. 108) is een inventarisatie gemaakt van landen waar de prevalentie van gendercide het hoogst is en waar er kansen zijn om het probleem aan te pakken. Deze zes landen zijn China, India, Vietnam, Azerbeidzjan, Armenië en Albanië. Deze brief zal de actuele data van deze discriminerende praktijk, evenals de directe inzet van Nederland in deze landen hierop nader toelichten.

In lijn met de hierboven genoemde brief aan de Tweede Kamer, zal in deze brief de internationaal geaccepteerde term «op genderdiscriminatie gebaseerde sekseselectie» (*«gender-biased sex selection»*) worden gebruikt. Hierna zal worden verwezen naar «sekseselectie». Deze term wordt door de Verenigde Naties gehanteerd en omvat de voorkeur voor zonen. Deze vorm van discriminatie uit zich ofwel in het prenatale stadium door abortus (sekseselectieve abortus), ofwel na de geboorte door verwaarlozing, uithongering of moord.

Actuele ontwikkelingen en nationaal beleid

De overheden van de zes bovengenoemde landen erkennen in toenevende mate sekseselectie als een probleem. Dit leidt tot een sterkere politieke wil om de praktijk terug te dringen en uiteindelijk te voorkomen door maatregelen en wetgeving. Vooralsnog is er beperkte informatie beschikbaar over dit onderwerp. Het *United Nations Population Fund* (UNFPA) speelt een leidende rol in het verzamelen van de meest actuele

data op dit gebied en het adresseren van dit vraagstuk in de diverse landen. Recente cijfers tonen dat de sekseverhouding bij de geboorte gemiddeld minder scheef is geworden ten opzichte van de vorige jaren. De scheve geboortecijfers blijven echter zorgelijk, ondanks de pogingen van overheden om discriminatie op basis van geslacht tegen te gaan.

China

Sekseselectie is in China bij wet verboden. Het bevolkingsbeleid van de Chinese overheid heeft in sterke mate ertoe bijgedragen dat sekseselectie in China op grote schaal voorkomt. De sekseverhouding bij de geboorte is de afgelopen jaren wel minder scheef geworden: in 2008 werden er voor elke 100 meisjes 120,6 jongens geboren, in 2013 was dit gedaald naar 117,6 jongens.¹ De aanpassing door de Chinese overheid in 2015 van de één-kind politiek naar de tweekinderen politiek zal mogelijk gunstige gevolgen hebben op de scheve geboortecijfers, vanwege het feit dat de druk om een zoon te krijgen minder hoog zal zijn.

India

De «*Prenatal Diagnostic Technical Act*» verbiedt prenatale sekseselectie in India. Desondanks blijft in veel staten de sekseverhouding bij de geboorte scheef. Dit is een reflectie van de voortdurende ondergeschikte status van vrouwen in de maatschappij. Volgens de meest recente cijfers van UNFPA had India tussen 2010 en 2012 een gemiddelde sekseverhouding bij de geboorte van 100 meisjes voor elke 110,1 jongens. Ten opzichte van de periode 2008–2010 is nauwelijks vooruitgang geboekt, toen het 100 meisjes voor elke 110,5 jongens was.² Premier Modi speelt een belangrijke rol in het «*Save the Girl Child*» initiatief. Dit initiatief is gericht op het tegengaan van sekseselectie door middel van voorlichting en bewustwording, onder andere door initiatieven zoals de «*#selfiewithdaughter*» sociale media campagne.

Vietnam

Sekseselectie is sinds 2003 bij wet verboden en strafbaar in Vietnam. UNFPA schat de gemiddelde sekseverhouding bij de geboorte in Vietnam op 100 meisjes per 112,2 jongens in 2014, in vergelijking tot 113,8 jongens in 2013.³ De regionale verschillen zijn echter groot. De regio Red River Delta kent bijvoorbeeld één van de hoogste gemiddelde sekseverhoudingen bij de geboorte ter wereld. Onderliggende discriminatie tegen meisjes en vrouwen speelt een grote rol in Vietnam. Dit leidt onder meer tot huiselijk geweld tegen vrouwen wanneer zij geen zoon baren, alsook druk op het blijven krijgen van kinderen tot er een zoon wordt geboren.

Albanië

Sekseselectie is niet wettelijk verboden in Albanië en de overheid heeft vooralsnog geen beleid ontwikkeld gericht op het tegengaan van dit probleem. Wel probeert de *Albanian Centre for Population and Development* samen met UNFPA de heersende sociaal culturele normen aan de kaak te stellen en ervoor te zorgen dat de druk op zwangere vrouwen om een zoon te krijgen afneemt. De sekseverhouding bij de geboorte in Albanië staat per 2015 op 100 meisjes voor 110 jongens.⁴

¹ UNFPA, *Preventing gender-biased sex selection in Eastern Europe and Central Asia* (2015).

² UNFPA (2015).

³ UNFPA, *Sex Ratio at Birth in Viet Nam, New evidence from the Intercensal Population and Housing Survey in 2014* (2014).

⁴ INSTAT, *Women and men in Albania* (2016).

Armenië

Momenteel ligt een conceptwet over sekseselectieve abortussen, ingediend door het Ministerie van Gezondheid van Armenië, ter behandeling in het parlement. In deze conceptwet is een expliciet verbod opgenomen op het uitvoeren van een abortus op basis van vaststelling van het geslacht. In Armenië is er volgens UNFPA-cijfers een lichte verbetering te zien in de gemiddelde sekseverhouding bij de geboorte: in 2011 werden er 100 meisjes geboren per 114 jongens en in 2014 is het aantal jongens per 100 meisjes naar 113 gedaald. Verder streefde de regering met het «*Republic of Armenia Gender Policy Strategic Action Plan for 2011–2015*» onder andere naar een afname in het aantal sekseselectieve abortussen.

Azerbeidzjan

Azerbeidzjan heeft geen specifieke wetgeving over sekseselectie. De concept-wet «*On Protection of Reproductive Health and Family Planning*» is tot stand gekomen met behulp van UNFPA en lokale vrouwenorganisaties. Deze wet is echter al acht jaar in behandeling in het parlement. Naar verwachting zal een inmiddels sterk verwaterde versie van de wet in het najaar worden besproken in het parlement. Volgens de meest recente cijfers staat de gemiddelde sekseverhouding bij de geboorte in Azerbeidzjan op 100 meisjes per 116,5 jongens. Het fenomeen doet zich voornamelijk voor in landelijke gebieden. De overheid erkent het probleem van sekseselectie en werkt momenteel samen met UNFPA aan een «*State Program on Population Development and Demography*» dat onder andere aandacht besteedt aan deze discriminerende praktijk.

Nederlandse inzet

De primaire oorzaak van sekseselectie zijn discriminerende sociale normen die de ondergeschikte positie van vrouwen en meisjes in stand houden en versterken. Diepgewortelde stereotyperingen van de rol van de vrouw in het gezin en in de maatschappij, alsook voorkeur voor de geboorte van een zoon, liggen ten grondslag aan de problematiek. Sekseselectie uit zich in abortus, verwaarlozing, uithongering of moord na de geboorte. Het elimineren van discriminatie en geweld tegen vrouwen en meisjes is een van de prioriteiten in het Nederlandse buitenland- en mensenrechtenbeleid en tevens een doelstelling van de *Global Goals*. Nederland zet zich onverminderd in, door middel van politieke dialoog, op programmatische inzet en donorbijdragen aan internationale organisaties die actief zijn op dit terrein.

Politieke dialoog

De Nederlandse mensenrechtenambassadeur brengt sekseselectie regelmatig aan de orde door middel van constructieve dialoog met buitenlandse Ministers en andere mensenrechtenambassadeurs. Zo nam hij in 2015 deel aan een bilaterale mensenrechtenconsultatie met China waarin hij zorgen uitte over onder andere voorkeur voor zonen en gedwongen abortussen en sterilisaties als gevolg van de één-kind politiek. De Chinese delegatie werd geleid door de speciale vertegenwoordiger voor mensenrechten van het Ministerie van Buitenlandse Zaken. Zij stelde dat het artsen en specialisten wettelijk niet is toegestaan tijdens de zwangerschap het geslacht van het kind bekend te maken. De mensenrechtenambassadeur zal de nog steeds onevenwichtige geboortecijfers wederom ter discussie stellen tijdens zijn bezoek aan China in oktober 2016.

Vrouwenrechten zijn onderdeel van bilaterale dialogen vanuit de EU, zoals de jaarlijkse EU-India mensenrechtendialoog waaraan ook Nederland actief deelneemt. Nederland speelt een actieve rol in mensenrechtendialogen in VN-verband. In het kader van de *Universal Periodic Review*, waarbij landen rapporteren over hun verplichtingen aan het Mensenrechtencomité van de VN, hebben landen de mogelijkheid om de mensenrechtensituatie in een ander land aan de orde te stellen. Zo heeft Nederland de Vietnamese regering in dat kader een vraag voorgelegd over de aanpak van gedwongen geboortebeperving door abortus.

Programmatische inzet

Nederland zet zich ook via programmatische inzet in voor vrouwenrechten en gendergelijkheid, onder andere door middel van het Mensenrechtenfonds en het *Funding Leadership and Opportunities for Women* (FLOW) fonds.

Via FLOW programma's worden organisaties gesteund die zich inzetten voor het tegengaan van geweld tegen vrouwen en meisjes. Zo heeft Nederland bijvoorbeeld de *Kvinna Till Kvinna Foundation* ondersteund, een organisatie die op dit onderwerp actief is in Albanië en Armenië. De *Association for the Advancement of Feminism in China* zet zich in tegen geweld tegen vrouwen en gender gerelateerd geweld.

Nederlandse ambassades bieden, in landen waar sekseselectie een veelvoorkomende praktijk is, via het mensenrechtenfonds ondersteuning aan diverse relevante projecten. De Nederlandse ambassade in Peking volgt de ontwikkelingen en is een project gestart met UNFPA gericht op de aanpak van oorzaken van sekseselectie en de scheve gemiddelde sekseverhouding in China. In Armenië steunt de Nederlandse ambassade een NGO die op lokaal niveau bewustwording creëert over seksuele en reproductieve gezondheid en rechten en hieraan gerelateerde discriminerende praktijken waaronder sekseselectie.

Bijdragen aan internationale organisaties

Nederland draagt substantieel bij aan het werk van UNFPA en UNICEF, die beide actief zijn op dit terrein. UNFPA en UNICEF werken nauw samen met overheden in het ondersteunen en opzetten van projecten, onder andere gericht op het bestrijden van sekseselectie.

UNFPA ondersteunt bijvoorbeeld de Vietnamese overheid in het tegengaan van sekseselectie met onder andere media campagnes, zoals de «*Stop Gender Discrimination, Stop Gender-Biased Sex Selection*» campagne in 2015. UNFPA spoort de Armeense en Albanese overheid aan om beleidsmaatregelen te treffen om sekseselectie te bestrijden. Ook zet UNFPA zich, samen met de Armeense overheid, actief in via bewustwordingscampagnes over sekseselectie. De afgelopen jaren hebben UNFPA en UNICEF in Azerbeidzjan de overheid geassisteerd in het opzetten van onderzoeksprojecten over sekseselectie en bij het opstellen van een conceptwet over seksuele en reproductieve gezondheid en rechten en gezinsplanning waarbinnen sekseselectieve abortussen verboden worden.

Sekseselectie is een veelvoorkomend fenomeen in de betreffende landen. In toenemende mate is echter ook sprake van inspanning vanuit overheden, media en NGO's voor het bespreekbaar maken en erkennen van dit probleem. De uitdaging voor overheden blijft echter om bestaande wet- en regelgeving toe te passen en te handhaven op lokaal niveau. Het Nederlandse kabinet ziet de bestrijding van geweld tegen vrouwen en

meisjes als een van de prioriteiten van het buitenlandbeleid en zal zich blijven inzetten voor het tegengaan van alle soorten van geweld waar (ongeboren) meisjes slachtoffer van zijn.

De Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking,
E.M.J. Ploumen